

УДК 343.13

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2.28>

Тетяна Григорівна Фоміна,

*доктор юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра кримінального процесу
та організації досудового слідства (доцент);*

<https://orcid.org/0000-0002-9513-1673>,

e-mail: tatianafomina7777@gmail.com

**МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗДІЙСНЕННЯ МЕДІАЦІЇ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА СТАН ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ
В УКРАЇНІ**

Доведено, що нагальною потребою нашої держави є створення нових дієвих альтернатив офіційному кримінальному переслідуванню, зокрема медіації. Визначено міжнародні стандарти здійснення медіації у кримінальному провадженні, охарактеризовано процес розвитку в Україні інституту медіації у кримінальному провадженні, висловлено пропозиції щодо вдосконалення процесуального порядку її здійснення. На підставі аналізу міжнародно-правових актів і проектів закону України «Про медіацію» та розгляду пілотних проектів висвітлено сучасні тенденції розвитку медіації у кримінальному провадженні.

Ключові слова: міжнародні стандарти, відновне правосуддя, медіація, кримінальне провадження, угода про примирення.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Сучасний євроінтеграційний курс України спрямовано на демократизацію та гуманізацію національного законодавства. Одним із шляхів до цього є запровадження у кримінальному судочинстві відновних процедур, особливе місце серед яких посідає медіація. Головна ідея медіації полягає у примиренні сторін, відшкодуванні завданої потерпілому шкоди й усвідомленні правопорушником моральної і правової відповідальності за свої дії. Цей спосіб вирішення конфліктів сприяє реінтеграції правопорушника в суспільство, запобіганню рецидиву та спрощенню розгляду окремих категорій кримінальних проваджень.

Україна перебуває лише на етапі формування моделі відновного правосуддя, однак уже можна з упевненістю констатувати, що необхідність запровадження інституту медіації правники підтримують. Більшість дослідників вважає, що інститут медіації є найперспективнішою формою альтернативного врегулювання кримінально-правових конфліктів [1, с. 230–233; 2, с. 25]. Отже, передумови для запровадження медіації на теренах України існують уже певний період

часу. Втім, повноцінного вноормування цей інститут не отримав, що зумовлює цікавість науковців до нього.

Стан дослідження проблеми

Вивченню проблем застосування примирних процедур у кримінальному процесі присвячено роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених, як І. Айртсен, Х. Бесемер, І. А. Войтюк, В. І. Галаган, М. Гроенхейзен, Д. Маєрс, В. Т. Маляренко, Т. Маршал, Г. Мате, П. Мілберн, Д. Несс, С. Г. Пен, М. Райт, А. Р. Туманянц, Н. Турман, Г. Є. Тюрін, В. Фрич, Н. С. Шатіхіна, М. К. Якимчук та ін. Останнім часом на рівні монографічних і дисертаційних досліджень окреслене питання вивчали Р. Ф. Аракелян [3] та Н. В. Нестор [4]. Ураховуючи постійно зростаючу наукову цікавість до зазначеної теми, доволі актуальним питанням є вивчення та розкриття проблематики становлення медіації в Україні та визначення перспектив розвитку програм відновного правосуддя у кримінальному провадженні.

Мета і завдання дослідження

Метою цієї статті є висвітлення теоретико-прикладних питань розвитку та становлення медіації у кримінальному провадженні в Україні. Ця мета зумовлює постановку таких *завдань*: по-перше, визначити міжнародні стандарти здійснення медіації у кримінальному провадженні; по-друге, охарактеризувати процес розвитку в Україні інституту медіації у кримінальному провадженні; по-третє, висловити пропозиції щодо вдосконалення процесуального порядку її здійснення.

Наукова новизна дослідження

На підставі аналізу міжнародних стандартів здійснення медіації у кримінальному провадженні, проектів закону України «Про медіацію» та розгляду пілотних проектів висвітлено сучасні тенденції розвитку медіації у кримінальному провадженні й запропоновано шляхи регламентації її процесуального порядку.

Виклад основного матеріалу

Міжнародні стандарти здійснення медіації у кримінальному провадженні. Одним з альтернативних способів урегулювання кримінально-правових спорів (конфліктів) у багатьох державах є медіація. Так, у кримінальному судочинстві вона активно застосовується в країнах Європи, в Австралії та у США. Натомість у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України не закріплено норми, які би повною мірою регулювали вирішення конфлікту шляхом здійснення медіації.

Передумови для запровадження цього інституту на теренах України існують уже певний період часу. Вони втілилися у рекомендаціях і рішеннях Ради Європи. Зокрема, в одному з основних міжнародних документів щодо реалізації програм відновного правосуддя, а саме у

Рекомендації № R(99)19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах, від 15 вересня 1999 р., наголошено на необхідності розвитку та впровадження програм відновного правосуддя в національні системи права¹. Тут ідеться про використання медіації у кримінальних справах як гнучкого, всеохоплюючого, спрямованого на вирішення проблем доповнення або як альтернативи традиційному судовому розгляду. У Рекомендації № R(99)19 розкрито правову основу для її запровадження, зокрема наголошено, що законодавство має сприяти розвитку медіації у кримінальних справах.

Також серед документів, які безпосередньо стосуються неповнолітніх правопорушників, слід виокремити Рекомендацію 20(2003) Комітету Ради міністрів державам-членам «Про нові підходи до злочинності неповнолітніх та про значення правосуддя у справах неповнолітніх». Зокрема, у п. 7 Рекомендації вказано, що «необхідно продовжувати створення нових дієвих альтернатив офіційному кримінальному переслідуванню. Ці альтернативи мають бути частиною звичайної процедури, повинні відповідати принципу пропорційності, відображати інтереси неповнолітнього і, як правило, застосовуватися виключно до справ, за якими неповнолітній визнає свою провину»².

Увагу також слід звернути на Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації у кримінальних справах від 7 грудня 2007 р. Зокрема, у пунктах 9–10 передбачено, що «в цілях забезпечення широкої та рівної доступності медіаційних послуг слід вживати заходів із заохочення і запровадження ефективних моделей медіації на якомога великих територіях і на всіх етапах процесу кримінального правосуддя, включаючи етап виконання покарань. Державам-учасницям належить визнати корисність моделей медіації та сприяти реалізації як вже наявних, так і нових подібних моделей шляхом надання фінансової та іншої підтримки»³.

¹ Рекомендація № R(99)19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах : від 15.09.1999 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828 (дата звернення: 16.06.2021).

² Про нові підходи до злочинності неповнолітніх та про значення правосуддя у справах неповнолітніх : Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 24.09.2003 № Rec 20(2003) // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_865 (дата звернення: 16.06.2021).

³ Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах : від 07.12.2007 // Виадук-Телеком : сайт. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/>

Також слід зауважити, що 21 травня 2008 р. Європейський Союз ухвалив Директиву № 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу, метою якої є спрощення доступу до методів альтернативного врегулювання спорів і сприяння мирному вирішенню спорів шляхом стимулювання використання медіації та забезпечення збалансованих взаємовідносин між медіацією і судовим провадженням¹.

Аналіз міжнародних правових актів показав, що законодавча регламентація медіації відповідатиме загальній позиції нашої держави щодо гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Запровадження медіації у кримінальному судочинстві України. Наразі законодавство України не регулює процедуру медіації, однак необхідність унормування цього питання є безсумнівною. Для обґрунтування цієї думки насамперед слід згадати положення статті 124 Конституції України, де встановлено, що закон може визначати обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору². Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки серед системи завдань (п. 5.4.) передбачалося розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема шляхом практичного впровадження інституту медіації³. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки у пункті 4.1.5 серед шляхів розвитку альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів передбачає «встановлення для окремих, визначених законом, категорій справ обов'язкового досудового порядку врегулювання спорів з використанням медіації та інших практик», а також «запровадження та розвиток інституту медіації»⁴.

7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\$FILE/Керівні%20принципи%20№%2013.pdf (дата звернення: 16.06.2021).

¹ Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах : від 21.05.2008 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95 (дата звернення: 16.06.2021).

² Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.06.2021).

³ Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 16.06.2021). Втратив чинність.

⁴ Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки : Указ Президента України від 12.06.2021 № 231/2021 //

Ідея запровадження медіації формується на національному рівні вже тривалий час. Зокрема, Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 р.¹, а також Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р., передбачають необхідність застосування процедур відновного і примирного правосуддя, що визнано пріоритетом створення альтернативних позасудових способів розв'язання спорів².

Крім того, ще протягом 2004–2006 рр. на необхідність застосування медіації у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх в Україні звертав увагу Верховний Суд України. Зокрема, у постановах Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16 квітня 2004 р. № 5³ та «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» від 15 травня 2006 р. № 2⁴ судам прямо рекомендовано залучати для проведення процедур примирення (медіації) відповідні громадські організації та осіб, які займаються примиренням потерпілих із неповнолітніми.

Президент України : офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137> (дата звернення: 16.06.2021); Пропозиції Міжрегіональної робочої групи Регіональних рад з питань реформи правосуддя до Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021–2025 роки // Pravo-justice : сайт. URL: <https://pravojustice.eu/storage/app/media/rrrp-do-strategii19012021v5.pdf> (дата звернення: 16.06.2021).

¹ Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006> (дата звернення: 16.06.2021).

² Концепція реформування кримінальної юстиції України : затв. Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008> (дата звернення: 16.06.2021).

³ Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04> (дата звернення: 16.06.2021).

⁴ Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 № 2 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06> (дата звернення: 16.06.2021).

Слід звернути увагу на те, що 7 вересня 2019 р. міністр юстиції України підписав від імені України Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію)¹. З метою ратифікації та імплементації вказаної Конвенції Україні необхідно ухвалити спеціальний закон, який визначатиме основні положення, зокрема щодо сфери застосування медіації, процедури її проведення та статусу медіаторів.

Ураховуючи необхідність запровадження медіації у кримінальному судочинстві, представники законодавчої ініціативи вже неодноразово пропонували своє бачення вирішення цієї проблеми. З метою виконання зазначених вимог та запровадження інституту медіації в Україні було розроблено та подано на розгляд до Верховної Ради кілька проєктів закону «Про медіацію», зокрема проєкт від 17 грудня 2015 р. № 3665², проєкт від 28 грудня 2019 р. № 2706³, проєкт від 19 травня 2020 р. № 3504⁴ і проєкт від 4 червня 2020 р. № 3504-1⁵.

Проєкт Закону України «Про медіацію» від 17 грудня 2015 р. № 3665 викликав багато зауважень, зокрема через те, що в ньому не були враховані повною мірою наявні міжнародні та європейські стандарти щодо медіації, а окремі стандарти і рекомендації не знайшли нормативного втілення. Крім того, у цьому проєкті був відсутній комплексний підхід до предмета правового регулювання⁶.

¹ Україна приєдналася до Сінгапурської конвенції щодо медіації // Міністерство юстиції України : офіц. сайт. 07.08.2019. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/ukraine-priednalasya-do-singapurskoi-konventsii-schodo-mediatsii?fbclid=iwar2zkejzfgcpgsawtq66i_ivjllquk-hpha0yt5o0gdz1d4f-ecxnm2tu (дата звернення: 16.06.2021).

² Проєкт Закону про медіацію : від 17.12.2015 № 3665 / ініціатори А. І. Шкрум, В. Ю. Пташник, О. І. Сироїд та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3665&skl=9 (дата звернення: 16.06.2021).

³ Проєкт Закону про медіацію : від 28.12.2019 № 2706 / ініціатор О. В. Гончарук // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831 (дата звернення: 16.06.2021).

⁴ Проєкт Закону про медіацію : від 19.05.2020 № 3504 / ініціатор Д. А. Шмигаль // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 16.06.2021).

⁵ Проєкт Закону про медіацію : від 04.06.2020 № 3504-1 / ініціатори А. А. Клочко, Т. М. Плачкова, О. А. Качура та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69023 (дата звернення: 16.06.2021).

⁶ Зауваження Головного юридичного управління до проєкту Закону України «Про медіацію» (реєстр. № 3665) : від 21.02.2019 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57463&pf35401=477316> (дата звернення: 16.06.2021).

Наступний проєкт Закону України «Про медіацію» від 28 грудня 2019 р. № 2706 також зазнав критики. Так, серед зауважень та пропозицій, висловлених Головним науково-експертним управлінням, було вказано на необхідність додати до закону окрему статтю з визначенням змісту основних термінів, які в ньому застосовуються, та на недостатню чіткість значної кількості питань, що мають суттєве значення для належного регулювання медіації. Зокрема, йдеться про необхідність визначення у проєкті правового статусу «об'єднання медіаторів» та «організації, що забезпечує проведення медіації» (не обмежуючись визначенням змісту цих термінів), змісту та основних умов «медіаційної угоди» тощо¹. Цей законопроєкт 4 березня 2020 р. було відкликано.

Наразі існує ще один проєкт Закону «Про медіацію» – від 19 травня 2020 р. № 3504. Його було ухвалено 15 липня 2020 р. у першому читанні. У ньому пропонується визначити правові засади та порядок проведення медіації в Україні, які полягають у такому: «а) процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин; б) фізичні та юридичні особи зможуть звернутись до медіатора для проведення медіації як до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, так і під час судового, третейського чи арбітражного провадження або під час виконання рішення суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу; в) медіація проводитиметься за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів добровільності; конфіденційності; незалежності та нейтральності, неупередженості медіатора; самовизначення та рівності прав сторін медіації; г) набути статус медіатора зможе будь-яка фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами»². Також у проєкті закону визначено права та обов'язки медіатора і сторін медіації, порядок проведення медіації та вимоги до договору про медіацію й до угоди про врегулювання конфлікту (спору) за результатами медіації.

¹ Висновок Головного науково-експертного управління на проєкт Закону України «Про медіацію» (реєстр. № 2706) : від 14.02.2020 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=67831&pf35401=521171> (дата звернення: 16.06.2021).

² Проєкт Закону про медіацію : від 19.05.2020 № 3504 / ініціатор Д. А. Шмигаль // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 16.06.2021).

Головне науково-експертне управління апарату Верховної Ради України підтримує думку про необхідність законодавчого визначення медіації як ефективного способу вирішення правових спорів (конфліктів), проте висловлює щодо змісту законопроекту від 19 травня 2020 р. № 3504 деякі зауваження та пропозиції¹. Цей законопроект підтримали низка науковців та деякі громадські організації. Вони вважають, що законопроект створює рамкові умови для розвитку медіації у динаміці, що враховує потреби українського суспільства; його покликано сформувати довіру суспільства до альтернативних позасудових способів урегулювання спорів.

Аналіз законотворчої діяльності щодо запровадження медіації в Україні засвідчив тривалий шлях унормування цього питання. Протягом останніх років до Верховної Ради України було подано на розгляд декілька проєктів закону «Про медіацію». Втім, жоден з них не ухвалено. Натомість аналіз законопроекту від 19 травня 2020 р. № 3504 надає можливість зрозуміти, що під час його підготовки враховано пропозиції та зауваження, які були висловлені щодо його попередників. Отже, слід підтримати представників законодавчої ініціативи та наголосити на необхідності закріплення на законодавчому рівні можливості проведення процедури медіації шляхом ухвалення цього законопроекту у другому читанні.

Комплексний підхід до предмета правового регулювання медіації зумовлює розгляд питання про доцільність ухвалення не лише Закону України «Про медіацію», а й «Про медіацію в кримінальному провадженні». Зокрема, цю пропозицію обстоює Р. Ф. Аракелян [3, с. 9]. На наше переконання, в ухваленні такого закону потреби немає. Процесуальний порядок здійснення кримінального провадження регламентовано КПК України. Відповідно, процедуру здійснення медіації на стадії як досудового розслідування, так і судового розгляду необхідно регламентувати шляхом: 1) ухвалення Закону України «Про медіацію», 2) внесення системних змін до КПК України.

Попри відсутність законодавчого підґрунтя, в Україні є досвід застосування процедури медіації у кримінальному провадженні. Зокрема, в нашій державі реалізуються два пілотних проєкти, які засвідчили позитивні результати у цьому напрямі: «Впровадження відновного правосуддя в Україні» та «Програма відновлення неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення».

¹ Висновок Комітету з питань правової політики Верховної Ради України від 01.07.2020 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=68877&pf35401=531189> (дата звернення: 16.06.2021).

Проект «Впровадження відновного правосуддя в Україні» реалізувався за підтримки Фонду Демократії Організації Об'єднаних Націй (ФДООН (UNDEF)) з 1 травня 2019 р. до 31 жовтня 2020 р. Він має на меті розробити механізм застосування відновного правосуддя в системі кримінальної юстиції України шляхом створення платформ відновного правосуддя в 6 регіонах України (Одесі, Миколаєві, Харкові, Івано-Франківську, Львові, Сєвєродонецьку)¹. У межах цього проєкту вже розроблено механізм упровадження відновного правосуддя у кримінальному провадженні в суді першої інстанції².

Пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» впроваджується на базі системи надання безоплатної правової допомоги³. Цей проєкт запроваджено з 5 лютого 2019 р. у 6 регіонах України, а з 28 квітня 2020 р. його поширено на всю територію нашої держави.

Висновки

Це дослідження надає можливість сформулювати певні висновки.

1. Запровадження медіації у кримінальному судочинстві як необхідна умова розвитку національної системи права знайшло відображення у міжнародно-правових документах, виконувати які зобов'язалася Україна. Традиційна система кримінальної юстиції не може запропонувати ефективного вирішення проблеми поводження з особами, які вчинили кримінальне правопорушення. Отже, нагальною потребою нашої держави є створення нових дієвих альтернатив офіційному кримінальному переслідуванню, зокрема медіації.

2. Аналіз законотворчої діяльності щодо запровадження медіації в Україні засвідчив тривалий шлях її впровадження. Протягом останніх років до Верховної Ради України було подано на розгляд декілька проєктів закону «Про медіацію». Втім, жоден із них не ухвалено. Ми підтримуємо представників законодавчої ініціативи та наголошуємо на необхідності закріплення на законодавчому рівні можливості проведення процедури медіації шляхом ухвалення проєкту Закону

¹ Впровадження відновного правосуддя в Україні (короткий опис проєкту) // Інструмент миру і розуміння : сайт. URL: <http://ipcg.org.ua/upload/korotkiy-opis-proektu-vprovadzennya-vp.pdf> (дата звернення: 16.06.2021).

² Механізм впровадження відновного правосуддя у кримінальному провадженні в суді першої інстанції // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://cz.hr.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud2035/Untitled.pdf (дата звернення: 16.06.2021).

³ Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» : Наказ М-ва юстиції України, Ген. прокуратури України від 21.01.2019 № 172/5/10 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19> (дата звернення: 16.06.2021).

України «Про медіацію» від 19 травня 2020 р. № 3504 у другому читанні.

3. Медіація в Україні не була повноцінно втілена через відсутність законодавчого підґрунтя. Разом із тим на сьогодні вже реалізовано окремі заходи на шляху запровадження медіації у кримінальному процесі. Так, КПК України передбачає можливість укладення угоди про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим. Однак, допускаючи можливість укладення угоди про примирення, кримінальне процесуальне законодавство безпосередньо саму процедуру медіації не врегулює. Уважаємо, що процесуальний порядок здійснення медіації під час кримінального провадження необхідно регламентувати шляхом: 1) ухвалення Закону України «Про медіацію»; 2) внесення системних змін до КПК України.

4. Попри відсутність законодавчого підґрунтя, наша країна має досвід застосування процедури медіації у кримінальному провадженні. Починаючи з 2019 р., в Україні реалізуються два пілотних проєкти, які показали позитивні результати: «Програма відновлення неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» та «Впровадження відновного правосуддя в Україні». Результати реалізації цих проєктів довели, що процедура медіації має безперечні переваги над каральним правосуддям.

Питання порядку здійснення медіації у кримінальному провадженні ми більш детально охарактеризуємо у подальших працях.

Список бібліографічних посилань: 1. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод : монографія. Харків : Право, 2015. 288 с. 2. Фрич В., Комарницька О. Медіація (примирення) як альтернатива судовому розгляду кримінальних проваджень. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 24–26. 3. Аракелян Р. Ф. Впровадження інституту медіації в кримінальне процесуальне законодавство України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 331 с. 4. Нестор Н. В. Запровадження медіації в кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Алерта, 2018. 182 с.

Надійшла до редколегії 17.06.2021

Fomina T. H. International Standards of Implementing Mediation within Criminal Proceedings and the State of Its Realization in Ukraine

International standards for mediation in criminal proceedings have been defined; the process of development of the institution of mediation in criminal proceedings in Ukraine has been characterized; propositions on improving the procedure for mediation in criminal proceedings have been expressed.

It has been established that the introduction of mediation in criminal proceedings, as a necessary condition for the development of the national legal system, was reflected in many international legal instruments that Ukraine had undertaken to execute. The traditional system of criminal justice cannot offer an effective solution to the problem of dealing with persons who committed a criminal offense. It has been proved that the urgent need of our state is to create new effective alternatives to official criminal prosecution, in particular mediation.

The analysis of legislative activity on introducing mediation in Ukraine has been carried out. Representatives of the legislative initiative on the need to consolidate the possibility of conducting a mediation procedure at the legislative level by adopting the draft Law of Ukraine "On Mediation" dated from May 19, 2020 No. 3504 in the second reading.

It has been defined that mediation in Ukraine is not fully implemented, since there is no legal basis. At the same time, some measures have been implemented in Ukraine to introduce mediation in criminal proceedings. Thus, the Criminal Procedural Code of Ukraine provides the possibility of concluding a conciliation agreement between the victim and the suspect, the accused. At the same time, allowing the possibility of concluding a conciliation agreement, the criminal procedural legislation does not directly regulate the mediation procedure. It has been substantiated that the procedure for mediation during criminal proceedings should be regulated by: 1) adoption of the Law of Ukraine "On Mediation"; 2) making systemic amendments to the Criminal Procedural Code of Ukraine.

Particular attention has been paid to the fact that, despite the lack of a legal basis, our country has experience in applying the mediation procedure in criminal proceedings. Starting from 2019, two pilot projects have been implementing in Ukraine, which demonstrated positive results in this direction: "Restorative Program of Juveniles Suspected in Committing a Criminal Offense" and "Implementation of Restorative Justice in Ukraine". The results of the implementation of these projects have proved that the mediation procedure has indisputable advantages over punitive justice.

Key words: international standards, restorative justice, mediation, criminal proceedings, conciliation agreement.

